
МІСЦЕ ТА РОЛЬ МУЗЕЇВ І ЦЕНТРІВ НАУКИ В УКРАЇНІ

Поливач Марія

*кандидат історичних наук, Національний університет біоресурсів і
природокористування України, (м. Київ, Україна)*

Музей – це соціокультурний інститут, заклад, створений суспільством і для суспільства, для того, щоб зрозуміти своє минуле, познайомитися з еволюцією людства та його досягненнями.

Кількість музеїв науки та центрів науки у світі зростає, і досвід кожної країни в чомусь є особливим. І полягає це не стільки в тому, що ці інституції різняться за юридичним статусом, за кількістю експозицій, відвідуваністю протягом року чи за іншими критеріями, скільки йдеться про унікальність змістову. Все більше музеїв та центрів науки прагнуть уособлюватися з національною чи локальною ідентичністю,

підкреслювати свою приналежність до певних культурних, наукових чи освітніх традицій. Це вирізняє їх серед подібних інституцій не лише в межах власної країни, але й на міжнародній арені. Для цього їх засновники застосовують оригінальні архітектурні та дизайнерські рішення, встановлюють знакові експонати, наповнюють належним освітленням музейні простори тощо. Вони стають місцями «магнітами», які сприяють зацікавленню громадськості наукою; розвиваються як осередки впровадження наукової освіти; навколо них утворюються спільноти людей, зацікавлених наукою та її популяризацією. Їх значення та роль у суспільстві набуває нового осмислення. Навіть карантинні обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19, не стримали, а лише стимулювали їх активність до пошуку нових форм діяльності.

За офіційною статистикою, від початку повномасштабного вторгнення постраждало понад 60 музеїв і галерей: зруйновано – 22 одиниці, пошкоджено – 41 одиницю. 37% цих руйнувань припадає на Донецьку область, 11% на Харківську.

Попри численні виклики війни, музеї та культурні об'єкти продовжують жити та працювати. Так, скрізь, де це стало можливо, музейне життя відновили ще минулої весни. Наприклад, у столиці після визволення Київщини одним із перших відкрився Національний музей історії України у Другій світовій війні.

Влітку 2022 р. Національний музей Тараса Шевченка зумів організувати п'ять проєктів майже одночасно. Музей Ханенків, попри обстріли та блекаути, запрошував відвідувачів на свої виставки, дискусії та концерти.

Надихають і музеї Харкова. Зокрема харківський Літмузей з перших тижнів вторгнення їздив з виставками західною частиною України, а зараз продовжує офлайн роботу в Харкові за умов безперервних обстрілів.

Музеї як публічні заклади на території України починають діяти лише у XIX ст. Цьому сприяли осередки інтелігенції, що сформувалися на основі Харківського та Київського університетів. Частина професорсько-викладацького складу університетів спільно зі студентами займалися зібранням старожитностей, що свідчили про особливості розвитку українського народу.

Також зібранням пам'яток історії та культури займалися окремі українські промисловці, не байдужі до власної історії. Так, з 1867 р. у Києві працювало «Товариство любителів старожитностей і мистецтв», яке сприяло створенню міського музею старожитностей і мистецтв. У кінці XIX ст. аналогічне товариство почало свою діяльність і в Харкові. Керівником цього товариства був художник С. Васильківський та академік архітектури О. Бекетов. Аналогічні громадські організації діяли в ряді інших наукових і культурних центрів України.

Важливу роль у розбудові музейної справи відіграли родини українських промисловців Гансенів, Терещенків, Ханенків та багатьох інших. Їх меценатська діяльність сприяла розвитку українського краєзнавства, ними було врятовано від неминучої втрати чимало унікальних пам'яток історії та культури. Вони поклали початок багатьом музейним колекціям.

На початку XX ст. музейна справа в Україні почала активно розвиватися, почала зростати музейна мережа. Переважна більшість музеїв цього періоду створювалася на основі приватних колекцій, у яких знаходилася значна кількість цінних і рідкісних речей, художньо-історичних цінностей. З'являються у цей період і музейні осередки краєзнавчого профілю, де містилися пам'ятки різного характеру і походження. Для більшості місцевих музеїв характерним було формування етнографічних збірок, що пояснювалось розвитком українського краєзнавства, прагненням народу пізнати свою історію та культуру. У 1910 р. в Україні нараховувалось близько 150 музеїв.

Розвиток музейної справи набуває надзвичайних масштабів у XX ст., з'являються музеї різних профілів і напрямів, теорія й методика музеєзнавства стають предметом спеціального дослідження, з'являються спроби узагальнити накопичений досвід музейного будівництва в Україні. У 20-30-ті роки порушувалося широке коло питань із музейного будівництва: збереження, дослідження й реєстрація музейних колекцій, створення профільних музейних осередків, пошук нових форм показу експонатів, підготовка музейних працівників. Протягом XX ст. в Україні діяло 2900 музеїв на суспільних засадах і близько 20 тис. музейних кімнат.

Після звільнення України від німецьких загарбників до столиці й інших міст з евакуації повернулися художні твори та певна частина експозиційних матеріалів, відновилися роботи у Київському художньому музеї й інших художніх музеях України, відтворювалися втрачені експозиції.

У 1960-1970-х роках стає популярним створення музеїв при заводах, фабриках, вищих і середніх навчальних закладах. Відкрилися музеї при заводі «Арсенал», де було зібрано зразки продукції, що випускалася на підприємстві з дня його заснування, заводах «Ленінська кузня», «Більшовик» та інших.

Упродовж ХХ ст. музейна справа в Україні розвивалась, шукала нові методи й підходи в роботі, завдяки чому стали змінюватись і самі музеї. Із сховищ приватних колекцій вони поступово перетворювалися на центри наукових досліджень, а з часом – і просвітницької роботи. Не втрачаючи при цьому своїх попередніх функцій, музеї були визнані як заклади культури та дозвілля. Водночас складається концепція музею як багатофункціонального закладу, який спроможний різними шляхами слугувати суспільству з урахуванням інтелектуального рівня його членів.

Історія музейної справи – це історія людства. «*Historia est vitae magistra*» (історія – вчитель життя). Цей вислів належить видатному давньоримському політичному діячеві й оратору Цицерону. Основним призначенням музеїв є збереження пам'яток минулого для майбутніх поколінь, а розвиток музейної справи є найбільш перспективним напрямом для досягнення цієї мети.

Американський політолог Фрідман Джером Айзек вважає, що діяльність центрів науки впливає саме на розвиток зацікавленості відвідувачів. На підтвердження цього він звертається до статистичних даних, що «відвідування музеїв та центрів науки в дитинстві стає важливим фактором вибору студентами кар'єри». Наразі найбільшим науковим центром в Україні є Національна академія наук України з її 168 науковими установами, також великими науковими центрами є Київський, Харківський, Львівський, Одеський, Чернівецький національні університети, НУБіП України і «Київський політехнічний інститут».

Висновки. Проведений аналіз дає змогу зробити висновки, що спектр діяльності музеїв науки та центрів науки формує їх місце та роль у суспільстві.

У власній діяльності вони зосереджуються переважно на пробудженні інтересу до науки, створенні умов для залучення дітей та молоді до дослідної практики, формуванні їх наукової культури, сприяючи посиленню в суспільстві іміджу науковця як професії.

Тому музеї та центри науки розглядаємо як місця, де процес пізнання супроводжується емоціями, де демонструються інновації, де відбувається діалог чи дискусії навколо важливих суспільних наукових чи інших питань, стаючи публічними просторами, відкритими та доступними для усіх

Список використаних джерел:

1. Довгий С.О. Музейна педагогіка в науковій освіті : монографія. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 334 с.
2. Кононенко В. Міжнародний день музеїв: українські реалії. Про фронт, захист та життя української культури під час війни. 18 травня 2023 р. Режим доступу: <https://vikna.tv/styl-zhyttya/mizhnarodnyj-den-muzeyu-2023-yak-ukrayina-berezhe-kulturnu-spadshhynu-pid-chas-vijny/> – Назва з екрану.
3. Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет
Рада молодих учених гуманітарно-педагогічного факультету
Рада аспірантів гуманітарно-педагогічного факультету
Студентська організація гуманітарно-педагогічного факультету
ЗА ПІДТРИМКИ СПІЛКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ НУБІП УКРАЇНИ,
EURODOC, РАДИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ТА РАДИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ НАПН УКРАЇНИ

«СУЧАСНІ ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ
НАУКОВЦІВ У ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ СВІТІ:
ВИКЛИКИ, ІННОВАЦІЇ, БЕЗПЕКА»

Матеріали міжнародної очно-дистанційної науково-
практичної конференції молодих вчених

6-7 листопада 2023 року
Частина 1

КИЇВ-2023

УДК 159.9:316:37:81

С 90

Сучасні гуманітарні дослідження молодих науковців у глобалізаційному світі: виклики, інновації, безпека: Тези міжнародної очно-дистанційної науково-практичної конференції молодих вчених (6-7 листопада 2023 р.) [у 2-х ч.] /За заг.ред. О.М. Прохорчука. – К., 2023. Ч.1.-233с.

Рекомендовано до друку

Вченою радою Гуманітарно-педагогічного факультету

(Протокол №6 від 17.11.2023)